

در نامه طرح
پسیده
آیه های فراموش

تبیہ و تطہیم:

مؤسسہ فرہنگی قرآن و عترت

عصر ظہور اراک

نسخہ:

۱۴۰۳-۰۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حدیث ثقلین:

إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ إِنْ أَخَذْتُمُ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا:
كِتَابَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَأَهْلَ بَيْتِي عِزَّتِي.
أَيُّهَا النَّاسُ اسْمَعُوا وَقَدْ بَلَغْتُ إِنَّكُمْ سَتَرِدُونَ عَلَى الْحَوْضِ
فَأَسْأَلُكُمْ عَمَّا فَعَلْتُمْ فِي الثَّقَلَيْنِ
وَالثَّقَلَانِ كِتَابُ اللَّهِ جَلَّ ذِكْرُهُ وَأَهْلُ بَيْتِي
فَلَا تَسْبِقُوهُمْ فَتَهْلِكُوا وَلَا تَعْلَمُوهُمْ فَإِنَّهُمْ أَعْلَمُ مِنْكُمْ

من در میان شما دو چیز باقی می‌گذارم که اگر آنها را دستاویز قرار دهید، هرگز گمراه نخواهید شد:

کتاب خدا و عترتم که اهل بیتم هستند.

ای مردم بشنوید! من به شما رساندم که شما در کنار حوض بر من وارد می‌شوید.

پس من از شما درباره رفتارتان با این دو یادگار ارزشمند سؤال خواهم کرد؛

یعنی کتاب خدا و اهل بیتم.

بر ایشان پیشی نگیرید که هلاک می‌شوید و به ایشان چیزی نیاموزید که آنها از شما داناترند.

فهرست مطالب

۴ مقدمه
۶ دوره ۶۳: از ۲۵ اسفند ۱۴۰۲ تا ۲۳ اردیبهشت ۱۴۰۳
۲۳ دوره ۶۴: از ۲۸ اردیبهشت ۱۴۰۳ تا ۱۵ تیر ۱۴۰۳
۴۰ دوره ۶۵: از ۲۹ تیر ۱۴۰۳ تا ۲۳ شهریور ۱۴۰۳
۵۷ دوره ۶۶: از ۲۷ مهر ۱۴۰۳ تا ۱۶ آذر ۱۴۰۳
۷۴ دوره ۶۷: از ۲۳ آذر ۱۴۰۳ تا ۱۹ بهمن ۱۴۰۳
۹۱ دوره ۶۸: از ۲۶ بهمن ۱۴۰۳ تا ۱۵ فروردین ۱۴۰۴

مقدمه

«آیه‌های فراموش شده» عنوان طرحی با محوریت بیان نکات برگزیده تفسیر قرآن کریم است که از ۲۳ تیرماه سال ۱۳۹۱ آغاز شده و به فضل الهی و به واسطه استقبال علاقمندان به معارف دینی، تاکنون ادامه یافته است. هدف این طرح که در میان دوستداران و همراهان به نام «کلاس تفسیر»^۱ شناخته می‌شود، بیان نکات کاربردی تفسیر قرآن، ارائه راهکارهای عملی خودسازی و روشن نمودن راه برای شناخت هرچه بیشتر دین اسلام است.

اینک پس از گذشت ۱۴ سال، در نقطه‌ای ایستاده‌ایم که باور داریم کلاس «تفسیر»، کلاس «تغییر» است، زیرا به تجربه ثابت شده اگر با اشتیاق در این مسیر نورانی گام بگذاریم، یقیناً تغییرات مؤثری را در سبک زندگی خود مشاهده خواهیم کرد. در این کلاس، حدیث امام رضا (علیه السلام) را نصب العین خود قرار داده‌ایم که فرمودند: «اگر مردم زیبایی‌های گفتار ما را می‌دانستند، از ما پیروی می‌کردند.»^۲ ناگفته پیداست که پیروی از حضرات معصومین (علیهم السلام) در ارادت لسانی خلاصه نمی‌شود و به همین دلیل، اهتمام ما در طول ۱۴ سال برگزاری کلاس تفسیر، تمرکز بر تمرین پیروی عملی از آموزه‌های قرآن و عترت و نهادینه کردن فضیلت‌های دینی و دورشدن از رذایل اخلاقی بوده است.

- در طول ۱۴ سال که از عمر این طرح قرآنی می‌گذرد، ایستگاه‌های گوناگونی در کنار تفسیر قرآن کریم، تدریس شده که عبارتند از:
- (۱) ترجمه و شرح کوتاه بیش از ۹۰ خطبه نخست نهج البلاغه به کمک تراجم و شروح معتبر (در حال تدریس)
 - (۲) بیان فرازهای انسان‌ساز کتاب رساله حقوق امام سجاد (علیه السلام) به منظور بهبود سبک زندگی (در حال تدریس)
 - (۳) ۱۴۱ نکته از «سبک زندگی پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)» برگرفته از کتاب «سنن النبی» علامه طباطبایی (رحمته الله علیه)
 - (۴) بیش از ۸۰ «حدیث اخلاقی و تربیتی» از سخنان نورانی پیشوایان معصوم (علیهم السلام)
 - (۵) پاسخ به دهها پرسش اعتقادی از کتاب «در محضر علامه طباطبایی (رحمته الله علیه)»
 - (۶) ویدئوهای کوتاه با موضوع «اخبار آخرالزمانی از داخل و خارج کشور»
 - (۷) پاسخ به دهها پرسش درباره «مهدویت، موعودپژوهی و آخرالزمان»
 - (۸) بیش از ۱۸۰ تلنگر کوتاه و به‌روز در حوزه «سبک زندگی اسلامی»
 - (۹) بیان دهها «دستاورد علمی، پزشکی، کشاورزی و صنعتی کشور»
 - (۱۰) دهها نکته علمی درباره «بایدها و نبایدها و بهبود سبک تغذیه»
 - (۱۱) دهها نکته شنیدنی درباره «روش‌های نیکو در آداب معاشرت»
 - (۱۲) درس‌هایی آموزنده، واقعی و پندآموز از «سیره زندگی شهدا»
 - (۱۳) دهها نکته کاربردی درباره «احکام و مسائل مبتلابه فقهی»

تنوع و تکرر سرفصل‌های یادشده در کنار نکات برگزیده تفسیری قرآن کریم، نشان دهنده لزوم و اهمیت تبیین مسائل مورد نیاز مردم در حوزه‌های گوناگون معرفتی است. گرچه پیامدهای ناگوار هجمه سنگین دشمنان علیه مبانی دینی، دلسوزان و دغدغه‌مندان را متذکر این امر مهم می‌نماید که هنوز راه طولانی تا رسیدن به مقصد در پیش داریم و این نکته، مسؤولیت همه عزیزانی که دغدغه کار تربیتی - فرهنگی دارند را صدچندان می‌کند. امید که خدای متعال، ما را با وظایفمان آشنا و به آن‌ها عامل فرماید.

از همان سال‌های آغازین برگزاری کلاس تفسیر، مخاطبین عزیزی که چراغ این طرح قرآنی را روشن کرده بودند، به دنبال دریافت جزوه یا کتابی از مطالب آن بودند. با وجود این که از جلسه نخست برگزاری کلاس، مطالب به صورت منظم در قالب نرم افزارهایی مانند

۱. علاقه مندان جهت ثبت نام می‌توانند به نشانی asre-zohur.ir/tafsir مراجعه نمایند.

۲. میزان الحکمه، ج ۸، ح ۱۳۷۹۷

Word و سپس PowerPoint در اختیار علاقمندان قرار گرفت، اما متأسفانه فقدان یک خروجی مکتوب و مخاطب پسند، خلاء بزرگی بود که همیشه احساس می‌شد و مشغله‌های زیاد نیز اجازه تحقق این مطالبه درست و به حق را نمی‌داد. البته در سال ۱۳۹۵ مطالب سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۴ توسط یکی از قرآن‌یاوران بانگیزه مؤسسه، گردآوری و در قالب یک جزوه منتشر شد، اما پس از آن، مجدداً تهیه خروجی به تعویق افتاد تا سرانجام در یکی از روزهای ماه مبارک رمضان (اسفندماه سال ۱۴۰۳) یکی از قرآن‌یاوران مجموعه، پیشنهاد تدوین مطالب را ارائه داد و بلافاصله فرآیند تهیه خروجی درسنامه، طراحی شد. کاری سنگین و طاقت فرسا که از همان روزهای نخست، مقرر شد به دلیل حجم انبوه مطالب، به صورت سالیانه تنظیم و تقدیم گردد. اینک پس از سال‌ها انتظار، به پاس زحمات برادر عزیزم جناب آقای دکتر امید بیات، مطالب کلاس در سال ۱۴۰۳ در قالب pdf و با طراحی زیبا و چشم‌نواز در اختیار جامعه قرآنی قرار گرفته است. مطالب فایل پیش رو که با نسخه ۰۱ - ۱۴۰۳ از آن رونمایی شده، مربوط به دوره‌های ۶۳ تا ۶۸ کلاس تفسیر در بازه زمانی ۱۴۰۲/۱۲/۲۵ تا ۱۴۰۴/۰۱/۱۵ است.

ضمن تقدیر و تشکر از مساعی خالصانه ایشان، امیدوارم آنچه تقدیم مخاطبین فرهیخته مؤسسه قرآنی عصرظهور اراک می‌شود، مقبول طبع بلند همه عزیزان قرار گرفته و نسخه‌های بعدی خروجی طرح نیز به زودی منتشر شود. از همه عزیزان درخواست می‌کنم مشکلات احتمالی درسنامه موجود را از طریق رایانه asrezohur@chmail.ir به اینجانب اعلام نمایند.

در پایان از همه بزرگواران علاقمند دعوت می‌کنم دستاوردهایی که این کلاس برای شرکت‌کنندگان داشته را با مراجعه به بخش اظهارنظرها در سایت مؤسسه به نشانی asre-zohur.ir/tafsir/#comments مطالعه نمایند تا با گوشه‌ای از تحولات و تغییرات مهم رخ داده در سبک زندگی این عزیزان آشنا شوند. نگاهی اجمالی به نظرات ثبت شده روی سایت مؤسسه نشان می‌دهد که به فضل الهی، افراد با سطوح مختلف علمی، تفاوت سنی و حضور از چندین شهر کشور، به خوبی توانسته‌اند با هدف و رویکرد کلاس ارتباط برقرار نموده و هریک به سهم خود توشه‌ای برای بهبود زندگی خود بردارند. از خدای متعال، حُسن عاقبت و شاگردی مدام در مکتب نورانی قرآن و عترت (علیهم‌السلام) را مسألت می‌نمایم.

سیدمحمدخاتمی نژاد

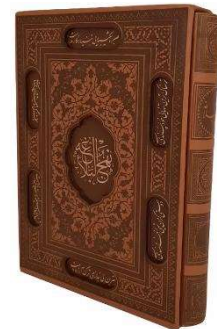
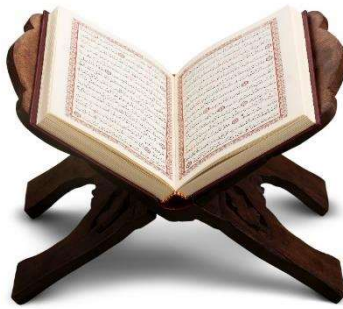
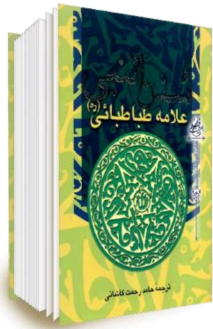
طراح و مدرس «آیه‌های فراموش شده»

هشتم مهرماه سال ۱۴۰۴

دوره ۶۳: از ۲۵ اسفند ۱۴۰۲ تا ۲۳ اردیبهشت ۱۴۰۳

۱۳۸ نکته تفسیری شامل:

- ۳۱ نکته از تفسیر قرآن مهر، محمدعلی رضایی اصفهانی (۱۳۴۱ش) با همکاری جمعی از پژوهشگران قرآنی، (ویژه جوانان)
- ۱۰ نکته از تفسیر نمونه، ناصر مکارم شیرازی (متولد ۱۳۰۵ش) و گروهی از نویسندگان حوزه علمیه قم
- ۱ نکته از تفسیر مجمع البیان فی تفسیر القرآن، فضل بن حسن بن فضل طبرسی (۴۶۸ یا ۴۶۹-۵۴۸ق)
- ۱ نکته از تفسیر اُطیب البیان فی تفسیر القرآن، سید عبدالحسین طیب (۱۲۷۲-۱۳۷۰ش)
- ۲ نکته از تفسیر اِثْنَا عَشْرَى، حسین بن احمد حسینی شاه‌عبدالعظیمی (۱۳۱۸-۱۳۸۴ق)
- ۴ نکته از تفسیر انوار درخشان، سید محمد حسینی همدانی (۱۲۸۲-۱۳۶۰ش)
- ۴ نکته از تفسیر المیزان فی تفسیر القرآن، علامه طباطبایی (۱۲۸۱-۱۳۶۰ش)
- ۲ نکته از تفسیر ترجمان فرقان، محمد صادقی تهرانی (۱۳۰۵-۱۳۹۰ش)
- ۱ نکته از تفسیر روان جاوید، میرزا محمد تقی تهرانی (۱۲۷۳-۱۳۶۴ش)
- ۲ نکته از تفسیر جامع، سید ابراهیم بروجردی غفوری (۱۲۹۶-۱۳۸۴ش)
- ۱۰ نکته از تفسیر کوثر، یعقوب جعفری مراغی (جعفری نیا) (۱۳۲۵ش)
- ۵ نکته از تفسیر التفسیر الکاشف، محمد جواد مغنیه، (۱۳۲۲-۱۴۰۰ق)
- ۴۷ نکته از تفسیر نور، حجة الاسلام محسن قرائتی (متولد ۱۳۲۴ش)
- ۶ نکته از تفسیر نسیم حیات، ابوالفضل بهرام پور (متولد ۱۳۲۰ش)
- ۱۲ نکته از تفسیر تسنیم، عبدالله جوادی آملی (متولد ۱۳۱۲ش)

فرازهایی از خطبه‌های ۵۲ و ۵۴ تا ۵۸ نهج البلاغه

ترجمه‌های محمد دشتی (۱۳۳۰-۱۳۸۰ش) و سید علی نقی فیض الاسلام (۱۲۸۴-۱۳۶۴ش)

شرح‌های ناصر مکارم شیرازی (متولد ۱۳۰۵ش)، ابن میثم بحرانی (۶۳۶-۶۷۹ یا ۶۹۹ق) و محمد تقی جعفری (۱۳۰۲-۱۳۷۷ش)

۲۴ نکته از کتاب سنن النبی ﷺ

نوشته علامه طباطبایی (۱۲۸۱-۱۳۶۰ش)، ترجمه حامد رحمت کاشانی

ایستگاه نخست: نکات برگزیده تفسیری

۱۶ نکته برگزیده تفسیری برگرفته از ۸ تفسیر «نور، مهر، جامع، کوثر، نمونه، تسنیم، نسیم حیات و انوار درخشان» - درس ۴۷۳

عنوان درس: هر چه کنی، به خود کنی!

مردان و زنان دو چهره [همانند] یکدیگرند. به کار ناپسند و امی‌دارند و از کار پسندیده باز می‌دارند و دست‌های خود را [از انفاق] فرو می‌بندند. خدا را فراموش کردند، پس [خدا هم] فراموش شان کرد. در حقیقت، این منافقانند که فاسقند (۶۷)

الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٦٧﴾

سوره مبارکه توبه؛ آیه شریفه ۶۷

چشم انداز

به قدرت خود و تأثیر علل و اسباب اعتماد نموده، گمان برد آنچه از قدرت و کمال، واجد است در آنها استقلال دارد و با کمک وسایل و اسباب می‌تواند نیازهای خود را برآورد و فقر و حاجت ذاتی خود را فراموش کند و به خود مغرور گردد و از عظمت و قدرت بی‌حد آفریدگار غفلت نماید. (انوار درخشان در تفسیر قرآن، ج ۸، ص ۶۰)

۱) این آیه خاطر نشان می‌سازد که دشمنان اسلام با هماهنگی بر ضد اسلام و مسلمین، یک خط و یک هدف را پی می‌گیرند. روح نفاق به اشکال مختلف ممکن است ظاهر شود ولی منافقان در نهایت، یک چیز را دنبال می‌کنند و آن هم نابودی اسلام است. (تفسیر نسیم حیات، جزء ۱۰، ص ۲۰۴)

علاقه حیوانی!

واژه‌شناسی

۶) هرگونه دوستی دنیایی که بر ایمان استوار نباشد، ظاهرش دوستی و باطنش دشمنی است. از این رو در قیامت که ظرف ظهور باطن و صدق و حق است، این دوستان دنیایی، دشمن یکدیگر خواهند بود: «الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ» (زخرف/۶۷) زیرا دوستی آنها در مدار کفر و نفاق و معصیت و علاقه حیوانی بود و این‌ها ظلمت است. (تفسیر تسنیم، ج ۳۴، ص ۴۴۲)

۲) واژه‌ها

- مُنْكَرٌ: کار زشت، گناهی که شرع و عقل، آن را انکار می‌کند.
- مَعْرُوفٌ: نیکو، مطابق عرف شریعت.
- يَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ: دستان خود را می‌بندند، از احسان و انفاق، خودداری می‌کنند.
- فَاسِقٌ: نافرمان، خارج شده از طاعت خدا. (تفسیر نسیم حیات، جزء ۱۰، ص ۲۰۴)

پرهیز از تنبلی

دیوسیرتان!

۷) مؤمنان باید از این صفات (فسق و کسالت) دوری کنند و نباید با اتصاف به این صفات، شبیه منافقان شوند. به فرموده پیامبر اکرم ﷺ: مؤمن، اهل کسالت نیست و افسردگی و بی‌حالی و کسالت اظهار نمی‌کند: رُوِيَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: «لَا يَقُولُ الْمُؤْمِنُ كَسَلْتُ» به تعبیر برخی مفسران، وقتی پیامبر ﷺ دوست ندارد که مسلمانی به این ویژگی وصف شود، درباره فسق نیز مسلم‌تر کراهت دارد. (تفسیر تسنیم، ج ۳۴، ص ۴۶۰)

۳) [منافقین] با اینکه ادعای اسلام می‌کنند از اموال خود در راه اسلام صرف نمی‌کنند و از این جهت دستانشان بسته است. آنها می‌خواهند مسلمانان در فقر و تنگدستی بمانند تا از اسلام دست بردارند: هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَيَّ مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُوا (منافقون/۷) (تفسیر کوثر، ج ۴، ص ۵۲۷)

بحث روایی

هر چه کنی، به خود کنی!

۸) ابن بابویه از عبدالعزیز بن مسلم روایت کرده گفت سؤال کردم از حضرت رضا ﷺ معنای قول خداوند را «نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ». فرمود خداوند سهو و فراموشی ندارد. آیا نمی‌شنوی که می‌فرماید «وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا» (مریم/۶۴) هیچ وقت برای پروردگار تو فراموشی نیست. بلکه خداوند مجازات می‌کند هر کس که فراموش کند او و روز جزا را و چون منافقین در دنیا خدا را فراموش کرده‌اند و پرستش او را به جا نیاوردند و ایمان به خدا و رسول ﷺ ندارند، خداوند هم در عالم آخرت، ثواب و نصیبی برای آنها مقرر نفرموده. پس آنان محروم از خیر و ثواب باشند. (تفسیر جامع، ج ۳، ص ۱۴۵)

۴) بدیهی است نسبت «نسیان» به خدا به معنی فراموشی واقعی نیست، بلکه کنایه از این است که با آنها معامله شخص فراموشکار می‌کند، یعنی هیچ‌گونه سهمی از رحمت و توفیق خود برای آنها قائل نمی‌شود... موضوع نسیان پروردگار با «فاء تفریع» بر نسیان آنها عطف شده است، یعنی فراموشکاری آنها نسبت به فرمان الهی و ذات پاک او اثرش این است که خدا هم آنها را از مواهب خویش محروم می‌سازد و این نتیجه عمل آنهاست. (تفسیر نمونه، ج ۸، ص ۳۰)

مفهوم نسیان بنده

۵) مراد از نسیان و فراموشی، کفران و ناسپاسی است که قدرت پروردگار را نادیده بگیرد و در مقام مبارزه برآید. عکس‌العمل این رذیله آن است که

۹) خدا را فراموش نکنید که موجب محرومیت از لطف الهی و به فراموشی سپرده شدن شماست.

۱۰) ترویج کارهای ناشایست و جلوگیری از خوبی‌ها و بخل و فراموشی خدا و قانون‌شکنی، از نشانه‌های منافقان است. (تفسیر قرآن مهر، ج ۸، ص ۲۴۷)

خلاصه بحث

- ۱۱) در فرهنگ منافقان، خیررسانی وجود ندارد.
- ۱۲) کیفرهای الهی، با کردار انسان متناسب است.
- ۱۳) زن و مرد هر دو، در اصلاح یا فساد جامعه نقش دارند.
- ۱۴) بعضی از منافقان نقش رهبری دارند و بعضی دیگر، تأثیرپذیرند.
- ۱۵) اشاعه فحشا و دعوت به مُنکرات و نهی از خوبی‌ها، نشانه نفاق است.
- ۱۶) ترک امر به معروف، نهی از مُنکر و انفاق در راه خدا، نشانه فراموش کردن خداست. (تفسیر نور، ج ۳، ص ۴۵۸ و ۴۵۹)

۹۷

ایستگاه دوم: شاگردی در مکتب نهج البلاغه

ترجمه استاد دشتی و فیض الاسلام و توضیح شارحین نهج البلاغه - درس ۹۷

خطبه ۵۲ - والایی نعمت‌های قیامت (بخش دوم خطبه)

در یکی از روزهای عید قربان، این خطبه را ایراد فرمود که اکثر شارحان خطبه ۵۲ و ۵۳ را یکی می‌دانند که در خطبه‌های قبل، برگزیده مطالب آن آمده است.

ترجمه مرحوم استاد محمد دشتی (متن خطبه)

✓ به خدا سوگند اگر مانند شتران بچه مرده ناله سر دهید و چونان کبوتران، نوحه‌سرایی کنید و مانند راهبان، زاری نمایید و برای نزدیک شدن به حق و دسترسی به درجات معنوی و آمرزش گناهیانی که ثبت شده و مأموران حق، آن را نگه می‌دارند، دست از اموال و فرزندان بکشید سزاوار است. زیرا برابر پاداشی که برایتان انتظار دارم و عذابی که از آن بر شما می‌ترسم، اندک است. (۱)

ترجمه مرحوم فیض الاسلام (توضیح مختصر برخی نکات)

(۱) پاداش عبادت و بندگی خدا و کیفر معصیت و نافرمانی او که من می‌دانم از حیطة ادراک و فهم شما بیرون است، پس کوشش کنید در آنچه که امر می‌کنم و چشم ببوشید از آنچه که نهی می‌نمایم.

شرحی کوتاه بر خطبه: پاداش و کیفری مافوق تصور

✓ درباره این که چرا حضرت، نیایش انسان‌ها را به بریدن از دنیای راهبان تشبیه کرده، باید گفت به لحاظ شهرتی بوده که آنان در شدت زاری و تضرع در درگاه خداوند داشته‌اند و باید توجه داشت که نهایت زهد و وارستگی و رسیدن به قُرب خدا، قطع علاقه کردن از مال و اولاد است. ✓ سخن در شناخت این حقیقت است که خداوند، برای بندگان شایسته خود پاداش بزرگی فراتر از تصور آنها فراهم کرده و برای ستمکاران، کیفری دردناک بیش از آن که در اندیشه بشر در این دنیا بگنجد آماده ساخته است. هر چند ادراک افراد در شناخت حقایق متفاوت است، اما هیچ کدام قابلیت درک ثواب مخلصین و کیفر منحرفین را ندارند.

منبع: شرح ابن میثم بحرانی، ترجمه محمدی مقدم، ج ۲، ص ۳۰۰

۳۳

ایستگاه سوم: أسوه آسمانی

آشنایی با سیره نبوی ﷺ

۹۷) در غیر از اوقاتی که به حضرتش قرآن نازل می‌شد یا موعظه می‌فرمود بیش از همه مردم، لبخند به لب داشت.

۹۸) در سلام کردن به هر که می‌دید، پیش قدم بود.

۹۹) هر کس برای نیازی به او مراجعه می‌کرد، تا منصرف نمی‌شد پیامبر ﷺ همکاریش را قطع نمی‌کرد.

منبع: کتاب «سنن النبی» نوشته علامه طباطبایی؛ ترجمه حامد رحمت کاشانی؛ انتشارات پیام عدالت؛ چاپ دوم، ص ۵۲

